

Koeleria grandis

Stor tofsäxing

Klass: Liliopsida (enhjärtbladiga blomväxter), **Ordning:** Poales (gräsordningen), **Familj:** Poaceae (gräs), **Släkte:** *Koeleria* (tofsäxingar), **Art:** *Koeleria grandis* - stor tofsäxing Besser ex Gorski **Synonymer:** *Koeleria polonica* Domin

Kännetecken

Stor tofsäxing står mycket nära grön tofsäxing, *K. pyramidata*, och behandlas ibland som en östlig ras av denna. Särskilt utmärkande för stor tofsäxing är dess bildning av underjordiska utlöpare som bidrar till att den kan bilda klonartade bestånd. Det är ett flerårigt gräs vars strån är grova, upptill ofta småludna och kan bli 80 cm höga. Bladen är platta och blir 1,5–2 mm breda. Särskilt de nedre bladslidorna är tämligen långt täthåriga. Vippan i stråtoppen är ganska tät, smalt pyramidal, blekt lilabrun och blir 8–12 cm lång. Småaxen är kortskaftade, 5,5–7 mm långa, två- eller treblommiga, ytteragnarna är strävprickiga till småludna. Ståndarknapparna är ca 2 mm långa och gula. Blommar på högsommaren.

Utbredning och status

Stor tofsäxing är endast känd från Kapellskär i östra Uppland, den upptäcktes här redan 1892. I början av 1920-talet var växten rikligt förekommande, om än inom ett starkt begränsat område. Sedan dess har arten successivt minskat och kvar är nu sannolikt endast en liten klon. Växten är troligen från början införd på lokalen, hur och när är dock oklart, ibland har den uppgivits som "ett krigsminne från 1719". Arten växer närmast i Estland, i övrigt är den spridd från Polen till västra och norra Ryssland.

Ekologi

Den växer på stenig ängsmark helt nära stranden. Typen av växtplats avviker från den i t ex Ryssland, där gräset växer i torra tallskogar.

Hot

Huvuddelen av den ursprungliga växtplatsen har förstörts i samband med anläggningsarbeten i anslutning till färjehamnen. Ett ytterligare hot förefaller vara den dåliga grobarheten hos fröna. Såddförsök har gjorts på närbelägna platser liksom i Uppsalas botaniska trädgård, såväl på friland som i kruka. Resultaten har varit negativa, en orsak kan vara att växten är självsteril och att endast en klon återstår.

Åtgärder

Växtplatsen står under uppsikt av floraväktare och ett skydd har varit att den är belägen intill en kulturskyddad häll. Material från Kapellskär uppges finnas i odling i Bergianska botaniska trädgården. Om det tillhör en annan klon än den kvarvarande borde försök göras med korspollination för att utröna om detta skulle ge bättre gröningsresultat. Givetvis bör växtplatsen skyddas från vidare skador från anläggningsarbeten, är detta inte möjligt bör växten flyttas till ett säkrare ställe.

Övrigt

Stor tofsäxing är fridlyst. Utländska namn – DK: Stor Kambunke.

Naturvård

Fridlysnig: Fridlyst enligt Artskyddsförordningen (SFS 2007:845), enligt paragraf: 8. Bestämmelsen gäller hela landet

Litteratur

- Almquist, E. 1929. Upplands vegetation och flora. *Acta Phytogeogr. Suec.* 1.
- Ekman, J., Frostberg, K. & Svenson, A. 2005. Floraväxteriet I Sörmland och Uppland fram t.o.m. 2004. *Daphne* 16: 3–111.
- Hylander, N. 1971. Prima loca plantarum vascularium Sueciae. *Svensk Bot. Tidskr.* 64 Supplement.
- Nilsson, Ö. & Gustafsson, L-Å. 1977. Projekt Linné rapporterar, 29–48. *Svensk Bot. Tidskr.* 71: 3–22.
- Serner, R. 1922. The continental element in the flora of south Sweden. *Geografiska Annaler* 1922: 221–444.

Författare

Örjan Nilsson 1995. © ArtDatabanken, SLU 2006.